

Dominik FIJAŁKOWSKI, Maria PEKALA

Rzadkie rośliny naczyniowe Nadleśnictwa Strzelce

Редкие сосудистые растения в надлесничестве Стшельце

Rare Vascular Plants of the Chief Forestry District Strzelce

Nadleśnictwo Strzelce położone jest w podokręgu geobotanicznym obniżenia Dubienki (4). Charakteryzuje się dość regularnym zrównaniem terenu oraz płaskimi i płytkimi zagłębieniami krasowymi. W podłożu występują utwory kredy, głównie piszącej, bogatej w wapń. Na nich zalegają, na ok. 90% powierzchni utwory czwartorzędowe w postaci pyłów, glin i piasków gliniastych. Z nich wytworzyły się małe płyty (do 5% powierzchni) rędzin oraz gleby brunatne (ok. 70% obszaru). Tylko w północnej części nadleśnictwa i częściowo w południowej występują gleby bielcowe. Blisko 20% powierzchni zajmują gleby mułowo-bagiennne, które wytworzyły się w dolinkach strug śródleśnych. Powierzchnie leśne zajęte są głównie przez *Tilio-Carpinetum* (50%) i *Quercu-Potentilletum albae* (20%). Mniejszy udział mają: *Stellario-Alnetum* (ok. 5%), *Vaccinio myrtilli-Pinetum* (5%) i *Pino-Quercetum* (10%). Prawie 10% stanowią zbiorowiska ze związku *Magnocaricion elatae* i klas *Arrhenatheretea* oraz *Molinio-Juncetea*. Przylegające do lasów pola uprawne charakteryzują się występowaniem następujących zespołów: *Vicium tetraspermae* i *Lamio-Veronicetum politae* po ok. 35% powierzchni; *Alchemillo-Matricarietum* i *Echinochloeto-Setarietum* po ok. 10% powierzchni; *Lathyro-Melandrietum* i *Centunculo-Anthocerotetum* po ok. 5% powierzchni. Inne zespoły synantropijne i ruderalne zajmują łącznie do 5% powierzchni będącej pod uprawami rolnymi.

W przedstawionych warunkach glebowych i fitosocjologicznych zachowało się dużo roślin rzadkich. Wiąże się to ze stosunkowo mało zniszczonymi lasami, zachowanymi fragmentami naturalnych zbiorowisk torfowiskowych i niską kulturą rolną, pozwalającą na utrzymanie się roślin synantropijnych.

Rośliny rzadkie są najczęściej najbardziej dokładnymi wskaźnikami panujących stosunków ekologicznych. Reagują one bowiem bardzo silnie na zmiany (często niewielkie) w siedlisku przez zamieranie. Dlatego też określają bardzo trafnie przydatność siedlisk pod określone uprawy rolne, łąkowe lub leśne.

W obrębie lasów nadleśnictwa stwierdzono łącznie 75 rzadkich gatunków. Wiele z nich (41 gatunków) wymienia w swych pracach Fijałkowski (1—3). Najwięcej podaje ich z przylegającej doliny Bugu (23), mniej z lasów (15) i zbiorowisk segetalnych (3).

ROŚLINY TOWARZYSZĄCE GŁÓWNIE LASOM GRĄDOWYM (TILIO-CARPINETUM)

Lasy grądowe zajmują w Nadleśnictwie Strzelce gleby brunatne wytworzone z piasków gliniastych i słabogliniastych. Położone są one niżej i stąd — bardziej wilgotne. Drzewostan tworzą głównie *Quercus robur* i *Pinus silvestris* z udziałem *Tilia cordata*, *Populus tremula* i *Carpinus betulus*. Wierciński (5) podał stąd stanowisko *Larix polonica*. Zachowało się tu łącznie 11 gatunków rzadkich. W grądach wilgotnych stwierdzono pojedyncze stanowiska następujących roślin: *Aruncus silvester*, *Cimicifuga europaea* i *Cucubalus baccifer* (Kułakowice). W grądach typowych na bardziej suchym siedlisku stwierdzono jedno stanowisko *Sambucus racemosa* (Matcze) i kilka stanowisk *Dryopteris austriaca*. Na całym obszarze rośnie dość często, ale nielicznie *Lilium martagon*. W zwartych łąkach (łącznie kilka hektarów) stwierdzono *Carex brizoides* (Cegielnia, Matcze, Józefów). W widnych dąbrowach wypiera ona wyraźnie gatunki runa. Duże, kilkuhektarowe powierzchnie zajmują też zwarte kobierce *Vinca minor*, rośliny bardzo rzadkiej w Polsce.

ROŚLINY TOWARZYSZĄCE GŁÓWNIE DĄBROWIE ŚWIETLISTEJ (QUERCO-POTENTILLETUM ALBAE)

Dąbrowa świetlista wykształca się na glebach brunatnych wytworzonych głównie z piasków gliniastych o zasadowym podłożu, często marglistym. Panuje tu *Quercus robur*; inne drzewa rosną w domieszce. W tym typie lasu zachowało się 12 gatunków rzadkich. Pojedyncze stanowiska mają: *Laserpitium latifolium* (Strzelce), *Lathyrus laevigatus* (Raciborowice) i *Centaurea austriaca* (Teremiec). Na całym obszarze rosną najczęściej pojedynczo lub w małych skupieniach: *Aquilegia vulgaris*, *Euphorbia angulata*, *Trifolium medium*, *Filipendula hexapetala*, *Vincetoxicum officinale*, *Campanula glomerata*, *Epipactis latifolia*, *Carex umbrosa*, *Primula officinalis*, *Picris hieracioides*, *Carex tomentosa* (Raciborowice), *Galium boreale* (Skryhiczyn), *Potentilla recta* (Matcze).

ROŚLINY ZWIĄZANE Z BORAMI MIESZANYMI (PINO-QUERCETUM)
I TYPOWYMI (VACCINIO MYRTILLI-PINETUM)

Uboższe typy lasów zajmują stosunkowo małe powierzchnie; mają też ubogą florę. W *Pino-Quercetum* rośnie często, a czasami licznie *Hierochloë australis*. Rzadko natomiast występują: *Equisetum hiemale* (Strzelce) i *Laserspitium prutenicum* (Teremiec).

W borach typowych stwierdzono *Deschampsia caespitosa* (Józefów, Stefankowice), *Lycopodium complanatum* (Strzelce) i *Silene lithuanica* (Skryhiczyn). Na zrębach wymienionych borów dość licznie i często spotkać można *Iris sibirica*, *Senecio silvaticus* oraz *Sarothamnus scoparius*. Ostatni gatunek rośnie głównie przy drogach śródlesnych.

ROŚLINY ZWIĄZANE Z RÓŻNYMI TYPAMI ŁĄK

Rzadkie rośliny siedlisk łąkowych reprezentuje łącznie 39 gatunków. Na suchych aluwiach nadrzecznych w dolinie Bugu stwierdzono w Matczu i Skryhiczynie *Asparagus officinalis* oraz *Libanotis montana*. W Skryhiczynie znaleziono nadto *Chondrilla juncea*, *Kochia arenaria*, *Sedum sexangulare* i *Salix acutifolia*.

Na suchych madach w dolinie Bugu występują: *Allium angulosum* (Matcze, Skryhiczyn), *Dianthus superbus* (Strzelce), *Gentiana uliginosa* (Matcze), *Lotus tenuifolius* (Raciborowice, Józefów, Janostrów, Skryhiczyn), *Scutellaria hastifolia* (Skryhiczyn).

Na śródlesnych glebach mineralno-torfowych stwierdzono: *Hypericum acutum* (Skryhiczyn), *Rumex confertus* (kilka stanowisk), *Teucrium scordium* (Raciborowice, Matcze, Skryhiczyn), *Veratrum lobelianum* (kilka stanowisk), *Valeriana sambucifolia* (Matcze), *Senecio paludosus* (Matcze, Skryhiczyn), *Achillea ptarmica* (Strzelce), *Veronica longifolia*, *Salix nigricans* i *Alisma lanceolata* (Brzozowiec), *Cirsium canum* i *Thalictrum flavum* (Janostrów) oraz kilka stanowisk *Trifolium fragiferum*.

Na śródlesnych łąkach torfowych nielicznie występują: *Leersia oryzoides* (Matcze, Skryhiczyn), *Carex paradoxa*, *Cicuta virosa* i *Calla palustris* (po kilka stanowisk), *Betula humilis* (Strzelce, Matcze). W zakolu doliny Bugu rośnie *Nymphaea candida* (Matcze), a w rowie z wodą obok Nadleśnictwa znaleziono duże skupienie *Lemna gibba*.

RZADKIE ROŚLINY SYNANTROPIJNE

Spośród gatunków synantropijnych nielicznie rosną: *Echinocystis lobata* (Skryhiczyn — przy płocie), *Potentilla supina* i *Artemisia absinthium* (Skryhiczyn — na przydrożu), *Chenopodium polyspermum* — w uprawach roślin ogrodowych (Matcze, Skryhiczyn) oraz *Peplis portula* — na drodze śródlesnej (Matcze, Strzelce).

WNIOSKI

Flora Nadleśnictwa Strzelce jest stosunkowo mało zróżnicowana, ale bogata w gatunki rzadkie. Na szczególne podkreślenie zasługują następujące: W *Tilio-Carpinetum*: *Larix polonica*, *Sambucus racemosa*, *Carex brizoides*, *Primula elatior* i duże płaty *Vinca minor*; w *Quercu-Potentilletum albae*: *Potentilla recta*, *Carex umbrosa* i *C. tomentosa*; w *Pino-Quercetum* i *Vaccinio myrtilli-Pinetum*: *Equisetum hiemale*, *Silene lithuanica*, *Lycopodium complanatum* i *Iris sibirica*; na aluwiach piaszczystych: *Chondrilla juncea*, *Kochia arenaria* i *Salix acutifolia*, na suchych łąkach: *Cnidium dubium*, *Scutellaria hastifolia* i *Gentiana uliginosa*; na łąkach mineralno-torfowych: *Teucrium scordium*, *Senecio paludosus* i *Cirsium canum*; na łąkach wilgotnych: *Leersia oryzoides* i *Betula humilis*.

PIŚMIENICTWO

1. Fijałkowski D.: Wykaz rzadszych roślin Lubelszczyzny. *Fragm. Flor. et Geobot.* 1 (2), 81—93, (1954).
2. Fijałkowski D.: Wykaz rzadszych roślin Lubelszczyzny. Cz. VII. *Fragm. Flor. et Geobot.* 10 (4), 453—471, (1964).
3. Fijałkowski D.: Zbiorowiska lewobrzeżnej doliny Bugu w granicach woj. lubelskiego. *Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska sectio C* 21, 247—320, (1966).
4. Fijałkowski D.: Stosunki geobotaniczne Lubelszczyzny. *Lubelskie Tow. Naukowe, Ossolineum, Wrocław 1972.*
5. Wierciński W.: Modrzew polski na Lubelszczyźnie. *Las Polski* nr 19 (1964).

РЕЗЮМЕ

В работе приведены результаты флористических и экологических исследований редких растений в лесах надлесничества Стшельце. Особенного внимания заслуживают: в *Tilio-Carpinetum*: *Larix polonica*, *Sambucus racemosa*, *Carex brizoides*, *Primula elatior*, а также большие пласты *Vinca minor*; в *Quercu-Potentilletum albae*: *Potentilla recta*, *Carex umbrosa*, *C. tomentosa*; в *Pino-Quercetum* и *Vaccinio myrtilli-Pinetum*: *Equisetum hiemale*, *Silene lithuanica*, *Lycopodium complanatum*, *Iris sibirica*; на песчаных алювиях: *Chondrilla juncea*, *Kochia arenaria*, *Salix acutifolia*; на сухих лугах: *Cnidium dubium*, *Scutellaria hastifolia*, *Gentiana uliginosa*; на минерально-торфных лугах: *Teucrium scordium*, *Senecio paludosus*, *Cirsium canum*; на влажных лугах: *Leersia oryzoides*, *Betula humilis*.

SUMMARY

The paper presents the results of floristic and ecological investigations on the rare plants of the Chief Forestry District Strzelce. Particular attention was paid to the following species: *Larix polonica*, *Sambucus racemosa*, *Carex brizoides*, *Primula elatior* and large surfaces with *Vinca minor* in *Tilio-Carpinetum*; *Potentilla recta*, *Carex umbrosa* and *C. tomentosa* in *Quercu-Potentilletum albae*; *Equisetum hiemale*, *Silene lithuanica*, *Lycopodium complanatum* and *Iris sibirica* in *Pino-Quercetum* and *Vaccinio myrtilli-Pinetum*; *Chondrilla juncea*, *Kochia arenaria* and *Salix acutifolia* on sandy alluvium; *Cnidium dubium*, *Scutellaria hastifolia* and *Gentiana uliginosa* on dry meadows; *Teucrium scordium*, *Senecio paludosus* and *Cirsium canum* on mineral and peat meadows; *Leersia oryzoides* and *Betula humilis* on wet meadows.

